

Fakultet elektrotehnike i računarstva
Zavod za elektroniku, mikroelektroniku,
računalne i inteligentne sustave

Elektronika 1

Ž. Butković, J. Divković Pukšec, A. Barić

1. Uvod u elektroniku

Električki signal

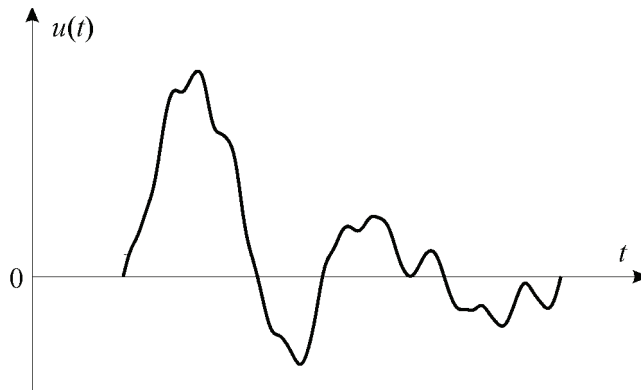
Temeljna uloga elektronike – obrada informacija.

Fizikalna informacija (temperatura, brzina, zvuk, slika) – prije obrade pretvorba u električki signal

Električki signal – sadrži informaciju u vidu vremenski promjenjivog napona ili struje

Prikaz električkog signala

Vremenski prikaz – promjena signala u vremenu

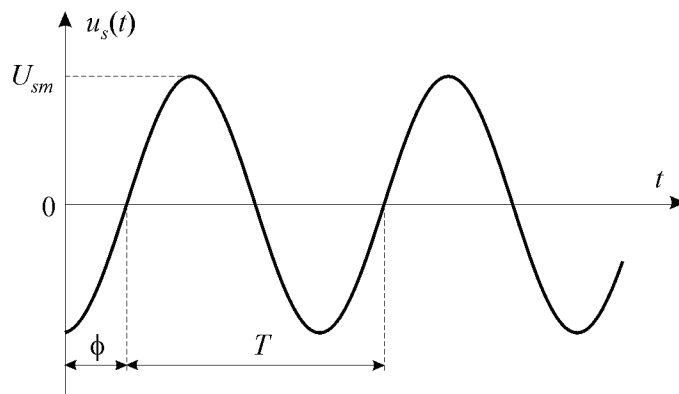
Frekvencijski spektar – ovisnost signala o frekvenciji

Određuje se pomoću *Fourierovog reda* ili *Fourierove transformacije*

Sastoji se od zbroja sinusnih signala različitih frekvencija, amplituda i faza

Sinusni signal

Sinusni signal - osnovni signal u elektronici

$$u_s(t) = U_{sm} \sin(\omega t - \phi)$$

U_{sm} – amplituda

U_s – efektivna vrijednost $U_s = U_{sm}/\sqrt{2}$

ω – kružna frekvencija

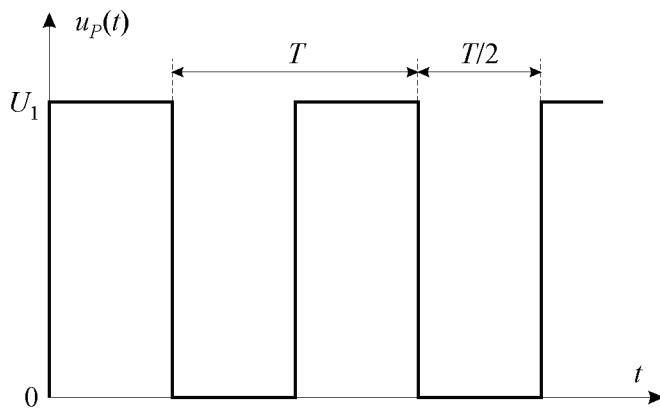
f – frekvencija $\omega = 2\pi f$

periodički signal $u_s(t + T) = u_s(t)$

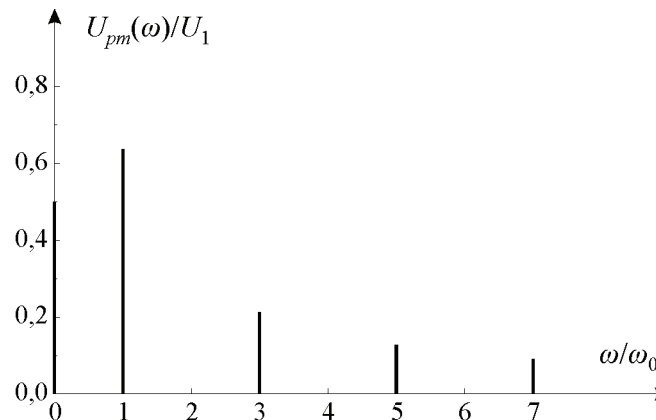
T – perioda $T = 1/f$

Primjer – pravokutni signal

Vremenski prikaz

Frekvencijski spektar

$$u_P(t) = \frac{U_1}{2} + \frac{2}{\pi} U_1 \left(\sin \omega_0 t + \frac{1}{3} \sin 3 \omega_0 t + \frac{1}{5} \sin 5 \omega_0 t + \frac{1}{7} \sin 7 \omega_0 t + \dots \right)$$

$U_1/2 = U_P$ – istosmjerna komponenta

$\omega_0 = 2\pi/T$ – osnovna frekvencija $n\omega_0$ – viši harmonici

Vrste signala

Analogni signali

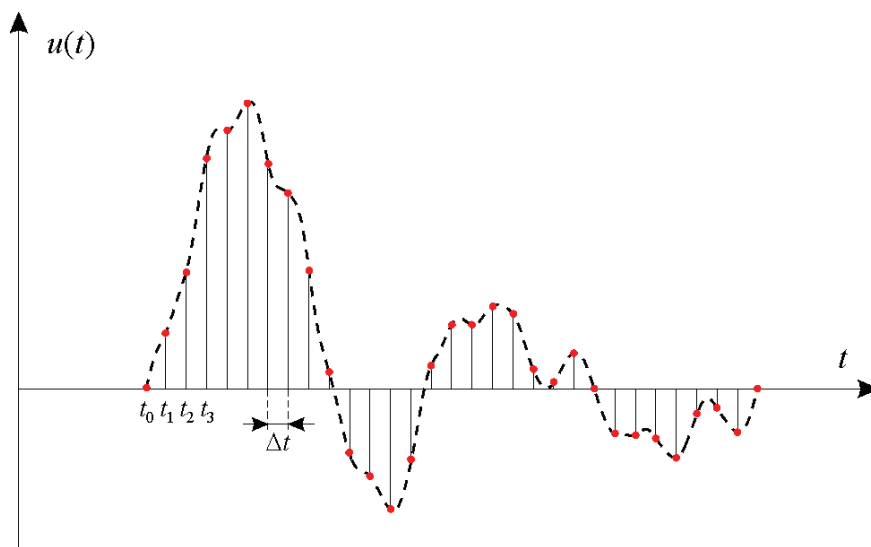
- ☐ prirodni signali, analogni fizikalnoj informaciji
- ☐ amplituda poprima sve vrijednosti (kontinuirana)
- ☐ kontinuirano se mijenja u vremenu
- ☐ obrađuju se analognim sklopovima

Digitalni signali

- ☐ nizovi brojeva koji predstavljaju veličine signala u diskretnim trenucima
- ☐ obrađuju se digitalnim sklopovima

Uzorkovanje analognog signala

Diskretizacija po vremenu – prvi korak pretvorbe analognog u digitalni signal

uzorkovanje u diskretnim
trenucima t_0, t_1, t_2, t_3

razmak diskretizacije Δt mora
biti dovoljno mali da se ne
izgubi informacija

uzorkovani signal (uzorci) –
diskretan u vremenu,
kontinuirana amplituda

Digitalizacija uzorkovanog signala

Zamjena uzoraka signala brojem s konačnim brojem znamenaka - drugi korak pretvorbe analognog u digitalni signal

Diskretizirane amplitude – poprimaju konačni broj razina

Prikaz broja - koristi se *binarni brojevni sustav* – dvije znamenke 0 i 1

Binarni broj B s N znamenaka

- računa se prema $B = b_{N-1} 2^{N-1} + \dots + b_2 2^2 + b_1 2^1 + b_0 2^0$
- piše se skraćeno $B = b_{N-1} \dots b_2 b_1 b_0$

Broj razina diskretizirane amplitude – 2^N

- N broj bitova binarnog broja – određuje pogrešku pretvorbe

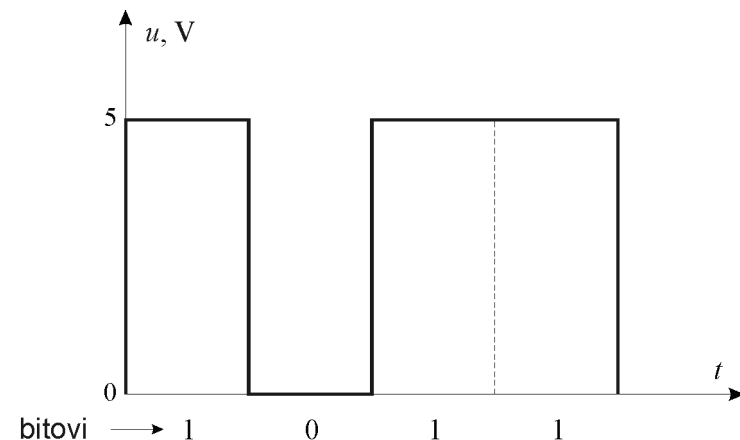

Binarni broj u digitalnim sklopovima

Predočuje se nizom impulsa s dvije razine napona

Pozitivna logika:

- niska razina napona – bit 0
- visoka razina napona – bit 1

Analogna i digitalna elektronika

Analogni sustavi

- ❑ složeniji zbog veće osjetljivosti analognih signala – informacija signala sadržana u razini amplitude
- ❑ nužni zbog analogne prirode fizikalnih informacija

Digitalni sustavi

- ❑ jednostavniji zbog manje osjetljivosti digitalnih signala – informacija signala sadržana u neprisutnosti ili prisutnosti impulsa
- ❑ jednostavnije projektiranje – zbog manjih zahtjeva na rad sklopa
- ❑ veliki broj digitalnih blokova – realizacija s integriranim sklopovima

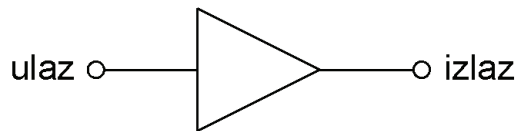
Digitalna obrada signala

- ❑ popularna zbog jednostavnosti digitalnih sustava i manje osjetljivosti digitalnih signala
- ❑ u analognim primjenama – zahtjeva analogno-digitalnu i digitalno-analognu pretvorbu

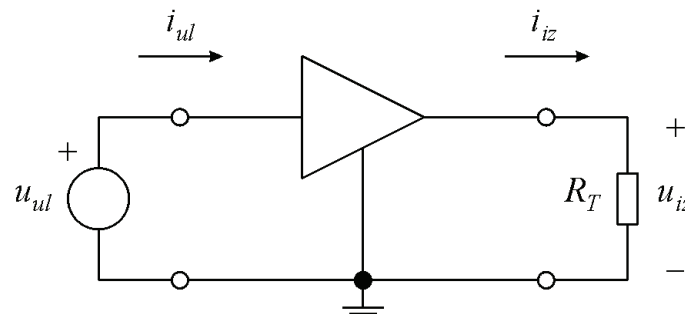
Pojačalo

Pojačalo

- ❑ pojačava ulazni signal
- ❑ linearni sklop – pojačani izlazni signal istog je valnog oblika kao i ulazni

električni simbol

priključak izvora signala u_{ul} i otpora trošila R_T

Pojačanja

naponsko

$$A_V \equiv \frac{u_{iz}(t)}{u_{ul}(t)}$$

strujno

$$A_I \equiv \frac{i_{iz}(t)}{i_{ul}(t)}$$

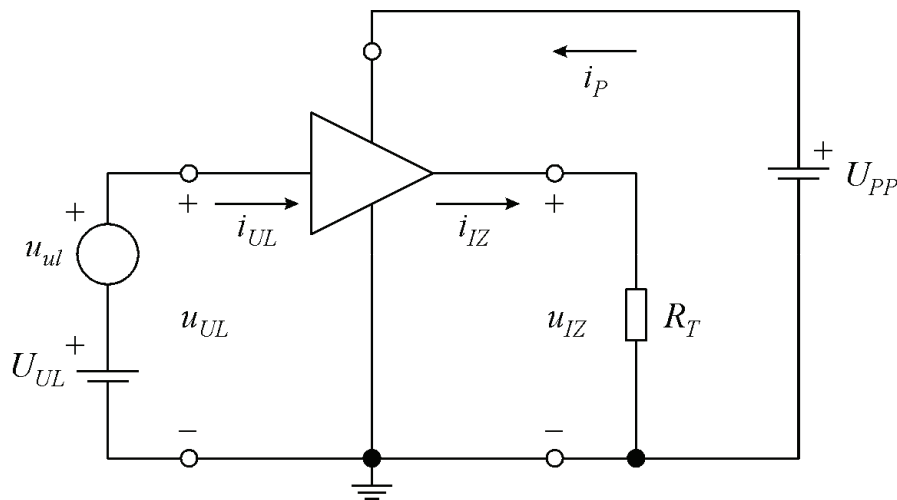
pojačanje snage

$$A_P \equiv \frac{p_{iz}(t)}{p_{ul}(t)} = \frac{u_{iz}(t) i_{iz}(t)}{u_{ul}(t) i_{ul}(t)} = A_V A_I$$

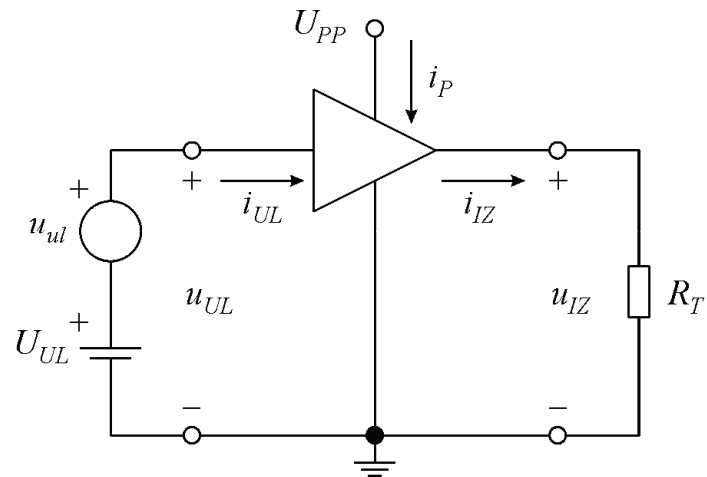
Napajanje

Pojačalo se priključuje na istosmjerni izvor napajanja

Povećanje snage signala na trošilu - korištenjem snage izvora napajanja

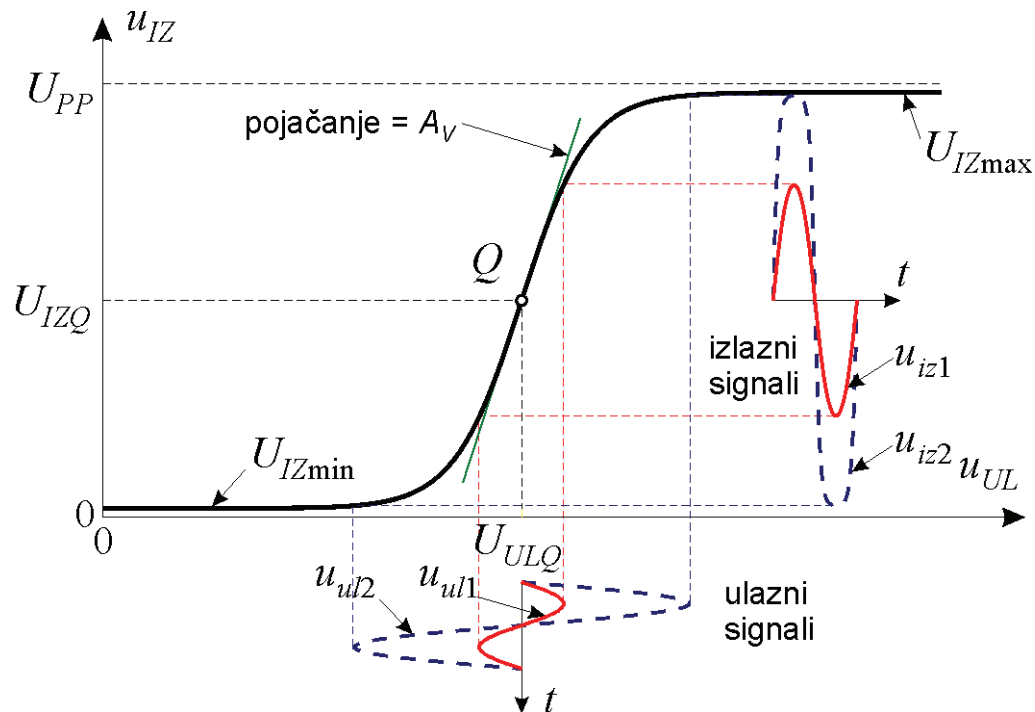
prikaz s istosmjernim
naponskim izvorom

uobičajeni način označavanja
napona napajanja

Prijenosna karakteristika (1)

Napon napajanja ograničava hod izlaznog napona u_{IZ}

Prijenosna karakteristika (2)

Pojačalo je linearni sklop samo u linearnom dijelu prijenosne karakteristike
Istosmjerni napon U_{UL} – postavlja statičku radnu točku Q u linearni dio
prijenosne karakteristike

Optimalni položaj statičke radne točke – na sredini linearnog dijela prijenosne
karakteristike

Ulazni signal:

$$u_{UL} = U_{ULQ} + u_{ul}(t)$$

Izlazni signal u režimu malog signala (linearni rad pojačala)

$$u_{IZ} = U_{IZQ} + u_{iz}(t)$$

Za linearni rad

$$\Delta u_{UL \max} = \frac{\Delta u_{IZ \max}}{A_V} = \frac{U_{IZ \max} - U_{IZ \min}}{A_V} \approx \frac{U_{PP}}{A_V}$$

Odnosi snaga

Ulazna snaga pojačala - prvenstveno snaga izvora napajanja

❑ trenutna snaga

$$p_{PP} = U_{PP} i_P$$

❑ srednja snaga (u linearnom radu)

$$P_{PP} = \frac{1}{T} \int_0^T U_{PP} i_P dt = U_{PP} I_P$$

Srednja snaga signala predana trošilu

$$P_{T,ac} = \frac{1}{T} \int_0^T p_{iz}(t) dt = \frac{1}{T} \int_0^T u_{iz}(t) i_{iz}(t) dt$$

Djelotvornost pojačala

$$\eta = \frac{P_{T,ac}}{P_{PP}}$$

Primjer 1.1

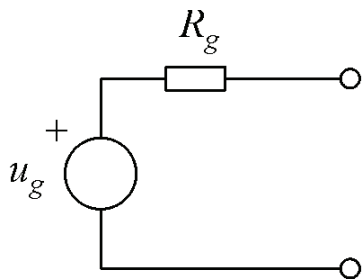

Pojačalo je priključeno na pozitivni napon napajanja $U_{PP} = 15 \text{ V}$. Na ulaz pojačala doveden je sinusni napon amplitude 75 mV , a trošilu otpora $1,5 \text{ k}\Omega$ predaje se sinusni napon amplitude 6 V . Iz izvora napajanja pojačalo troši istosmjernu struju od 5 mA . Amplituda ulazne sinusne struja pojačala je $0,1 \text{ mA}$. Odrediti naponsko i strujno pojačanje, pojačanje snage i djelotvornost pojačala.

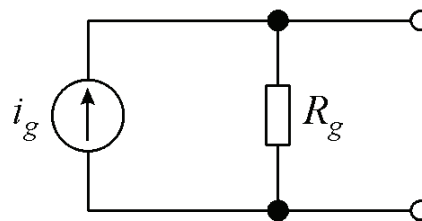

Modeliranje pojačala – izvori signala

Realni izvori signala imaju konačni unutarnji otpor R_g

naponski izvor

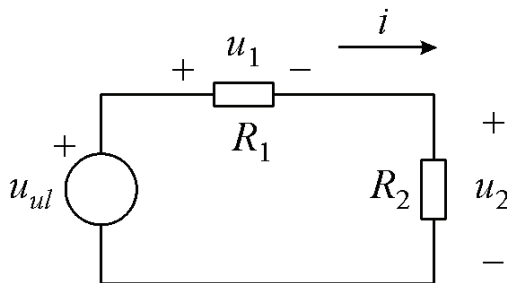

strujni izvor

Izvori su međusobno povezani $\rightarrow u_g = i_g R_g$

Modeliranje pojačala – naponsko djelilo

Napon se dijeli na serijskoj kombinaciji otpora

$$u_{ul} = u_1 + u_2$$

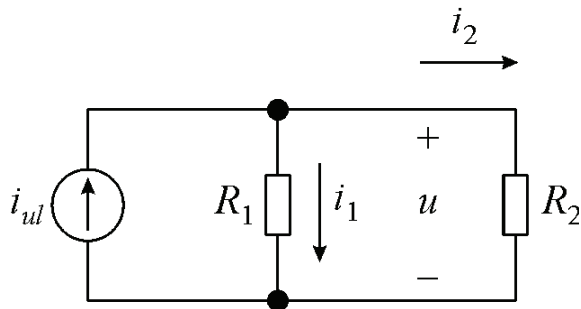
$$i = \frac{u_{ul}}{R_1 + R_2}$$

$$u_1 = R_1 i = \frac{R_1}{R_1 + R_2} u_{ul}$$

$$u_2 = R_2 i = \frac{R_2}{R_1 + R_2} u_{ul}$$

Modeliranje pojačala – strujno djelilo

Struja se dijeli na paralelnoj kombinaciji otpora

$$i_{ul} = i_1 + i_2$$

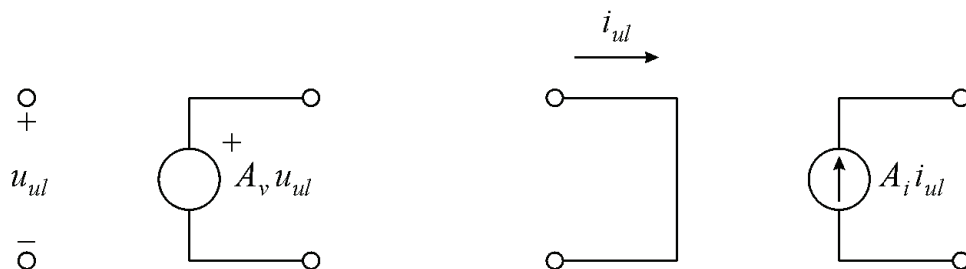
$$u = (R_1 \parallel R_2) i_{ul} = \frac{R_1 R_2}{R_1 + R_2} i_{ul}$$

$$i_1 = \frac{u}{R_1} = \frac{R_2}{R_1 + R_2} i_{ul}$$

$$i_2 = \frac{u}{R_2} = \frac{R_1}{R_1 + R_2} i_{ul}$$

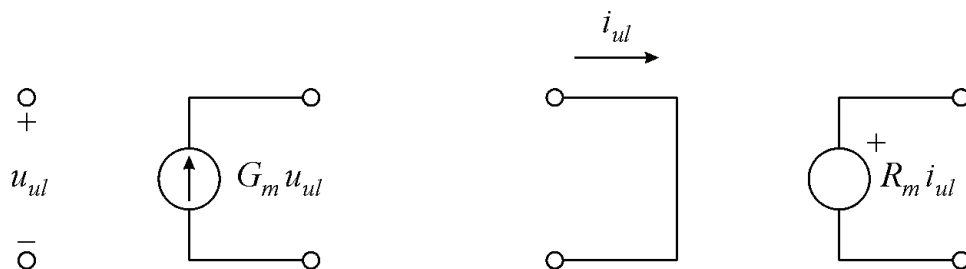
Modeliranje pojačala – ovisni izvori

Naponi ili struje ovisnih izvora upravljani su naponom ili strujom nekog drugog elementa mreže.

naponski ovisan
naponski izvor

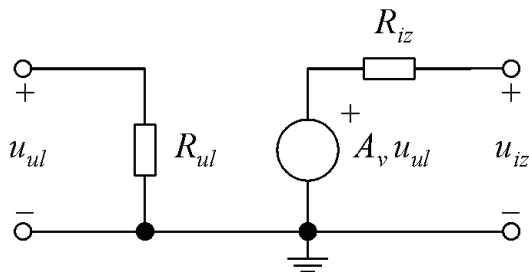
strujno ovisan
strujni izvor

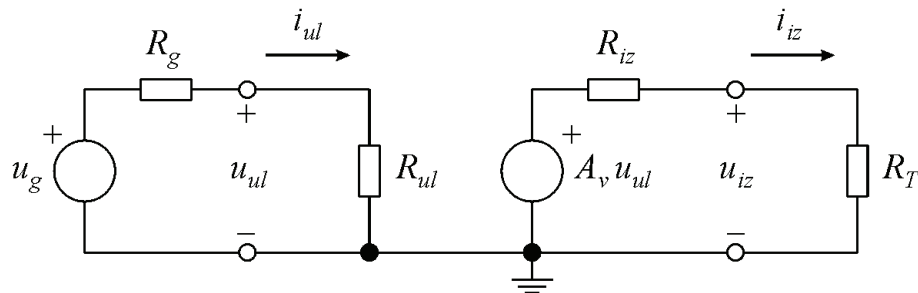
naponski ovisan
strujni izvor

strujno ovisan
naponski izvor

Naponsko pojačalo (1)

sklopovski model

priključak izvora signala i trošila

Naponsko pojačanje

$$A_V = \frac{u_{iz}}{u_{ul}} = A_v \frac{R_T}{R_{iz} + R_T} \quad A_v \equiv \left. \frac{u_{iz}}{u_{ul}} \right|_{i_{iz}=0}$$

$$A_{Vg} = \frac{u_{iz}}{u_g} = \frac{u_{iz}}{u_{ul}} \frac{u_{ul}}{u_g} = A_v \frac{R_T}{R_{iz} + R_T} \frac{R_{ul}}{R_g + R_{ul}}$$

Idealno naponsko pojačalo $R_{ul} \rightarrow \infty$ $R_{iz} \rightarrow 0$ $A_{Vg} \rightarrow A_V \rightarrow A_v$

Naponsko pojačalo (2)

Strujno pojačanje

$$A_I = \frac{i_{iz}}{i_{ul}} = \frac{u_{iz} / R_T}{u_{ul} / R_{ul}} = A_V \frac{R_{ul}}{R_T}$$

Pojačanje snage

$$p_{ul} = u_{ul} i_{ul} = \frac{u_{ul}^2}{R_{ul}} = i_{ul}^2 R_{ul}$$

$$p_{iz} = u_{iz} i_{iz} = \frac{u_{iz}^2}{R_T} = i_{iz}^2 R_T$$

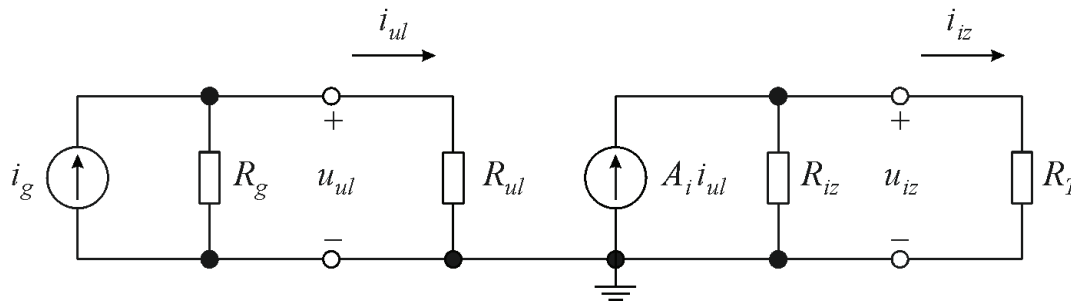
$$A_P = \frac{p_{iz}}{p_{ul}} = A_V A_I = A_V^2 \frac{R_{ul}}{R_T} = A_I^2 \frac{R_T}{R_{ul}}$$

Primjer 1.2

Izlazni napon naponskog pojačala smanji se za 25% kada se na njegov izlaz priključi trošilo od $1\text{ k}\Omega$. Koliki je izlazni otpor pojačala?

Strujno pojačalo

Strujno pojačanje

$$A_I = \frac{i_{iz}}{i_{ul}} = A_i \frac{R_{iz}}{R_{iz} + R_T} \quad A_i \equiv \left. \frac{i_{iz}}{i_{ul}} \right|_{u_{iz}=0}$$

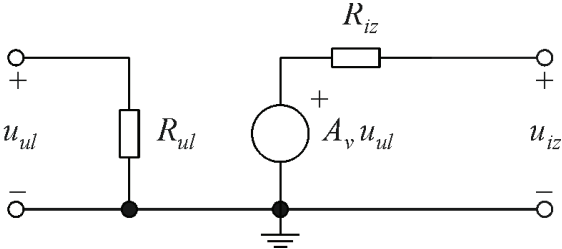
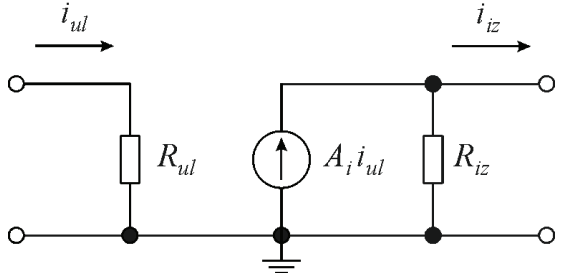
$$A_{Ig} = \frac{i_{iz}}{i_g} = \frac{i_{iz}}{i_{ul}} \frac{i_{ul}}{i_g} = A_i \frac{R_{iz}}{R_{iz} + R_T} \frac{R_g}{R_g + R_{ul}}$$

Idealno strujno pojačalo $R_{ul} \rightarrow 0 \quad R_{iz} \rightarrow \infty \quad A_{Ig} \rightarrow A_I \rightarrow A_i$

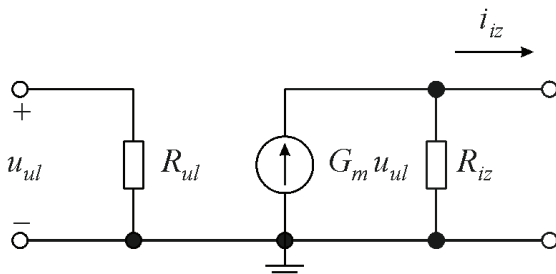
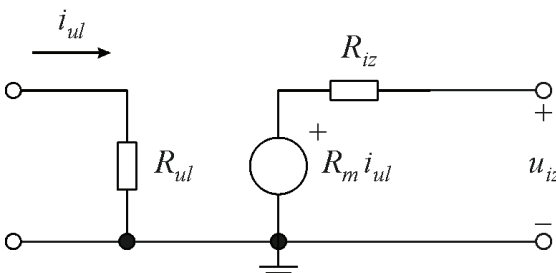
Naponsko pojačanje $A_V = \frac{u_{iz}}{u_{ul}} = \frac{i_{iz} R_T}{i_{ul} R_{ul}} = A_I \frac{R_T}{R_{ul}}$

Tipovi pojačala (1)

Tip	Model	Pojačanje	Idealno pojačalo
Naponsko pojačalo		$A_v \equiv \frac{u_{iz}}{u_{ul}} \Big _{i_{iz}=0}$	$R_{ul} \rightarrow \infty$ $R_{iz} \rightarrow 0$
Strujno pojačalo		$A_i \equiv \frac{i_{iz}}{i_{ul}} \Big _{u_{iz}=0}$	$R_{ul} \rightarrow 0$ $R_{iz} \rightarrow \infty$

Tipovi pojačala (2)

Tip	Model	Pojačanje	Idealno pojačalo
Strminsko pojačalo		$G_m \equiv \frac{i_{iz}}{u_{ul}} \Big _{u_{iz}=0}$	$R_{ul} \rightarrow \infty$ $R_{iz} \rightarrow \infty$
Otporno pojačalo		$R_m \equiv \frac{u_{iz}}{i_{ul}} \Big _{i_{iz}=0}$	$R_{ul} \rightarrow 0$ $R_{iz} \rightarrow 0$

Pojačanja u decibelima

Pojačanja u logaritamskom mjerilu

Pojačanje snage

$$A_P = 10 \log \frac{p_{iz}}{p_{ul}}, \text{ dB}$$

$$A_P = 20 \log \frac{u_{iz}}{u_{ul}} + 10 \log \frac{R_{ul}}{R_T}, \text{ dB} \quad A_P = 20 \log \frac{i_{iz}}{i_{ul}} + 10 \log \frac{R_T}{R_{ul}}, \text{ dB}$$

Naponsko pojačanje

$$A_V = 20 \log \frac{u_{iz}}{u_{ul}}, \text{ dB}$$

Strujno pojačanje

$$A_I = 20 \log \frac{i_{iz}}{i_{ul}}, \text{ dB}$$

Primjer 1.3

Naponsko pojačanje nekog pojačala je 35 dB. Koliki je apsolutni iznos naponskog pojačanja tog pojačala?

Frekvencijska karakteristika

Frekvencijski odziv – odziv pojačala na sinusne signale različitih frekvencija

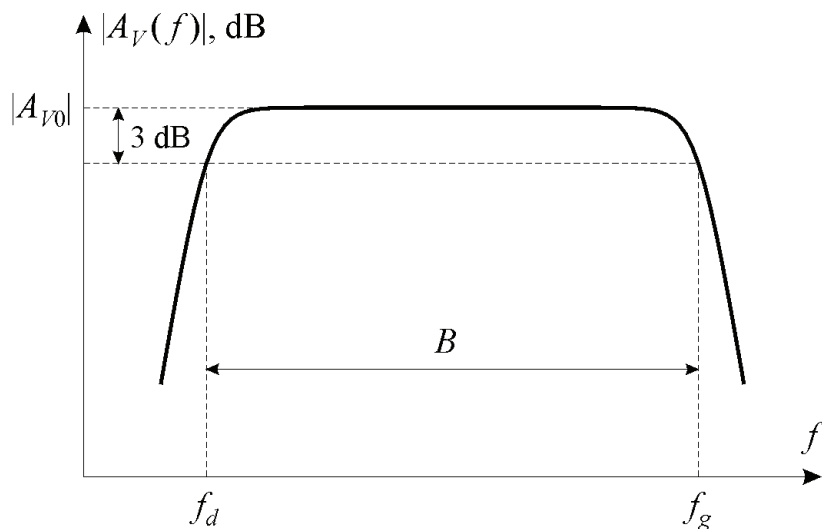
Uz linearni rad pojačala

$$u_{ul} = U_{ulm} \sin \omega t \qquad u_{iz} = U_{izm} \sin(\omega t + \phi)$$

Frekvencijska karakteristika – za svaku frekvenciju f određuje se amplituda i faza naponskog pojačanja

$$|A_V(f)| = \frac{U_{izm}}{U_{ulm}} \qquad \angle A_V(f) = \phi$$

Amplitudna frekvencijska karakteristika pojačala

granične frekvencije – pad pojačanja na

$$A_{V0} / \sqrt{2} \quad \text{ili za } 3 \text{ dB}$$

f_d – donja granična frekvencija

f_g – gornja granična frekvencija

$f_d < f < f_g$ – područje srednjih frekvencija

$f < f_d$ – područje niskih frekvencija

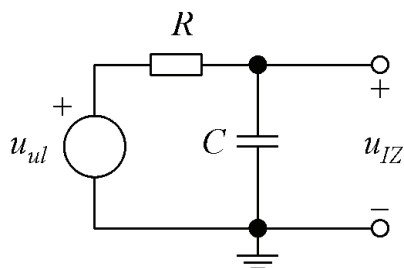
$f > f_g$ – područje visokih frekvencija

$B = f_g - f_d$ – širina frekvencijskog pojasa

Sva pojačala imaju gornju graničnu frekvenciju f_g

Kod nekih pojačala $f_d \rightarrow 0$ – **istosmjerna pojačala**

Frekvencijska karakteristika RC-mreže

$$u_{ul} = U_{ulm} \sin \omega t$$

$$Z_C = 1/(j \omega C)$$

$$T = \frac{U_{iz}}{U_{ul}} = \frac{\frac{1}{j \omega C}}{R + \frac{1}{j \omega C}} = \frac{1}{1 + j \omega RC} = \frac{1}{1 + j \omega / \omega_1}$$

$$\omega_1 = 1/(RC)$$

Bodeov dijagram

Bodeov dijagram - dva grafa: amplitudna i fazna karakteristika u ovisnosti o frekvenciji

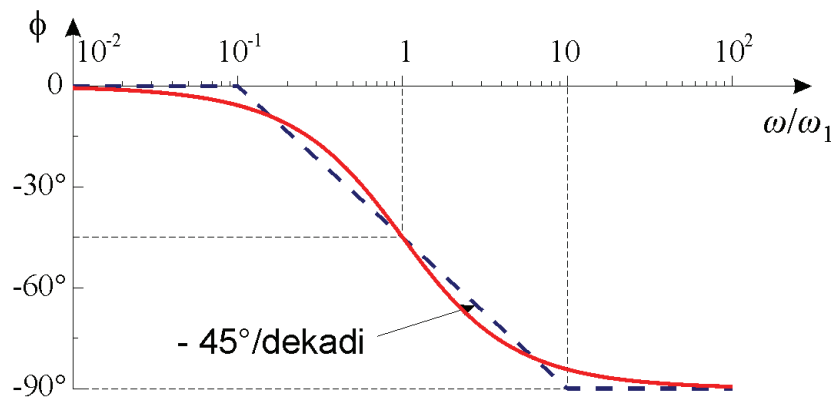
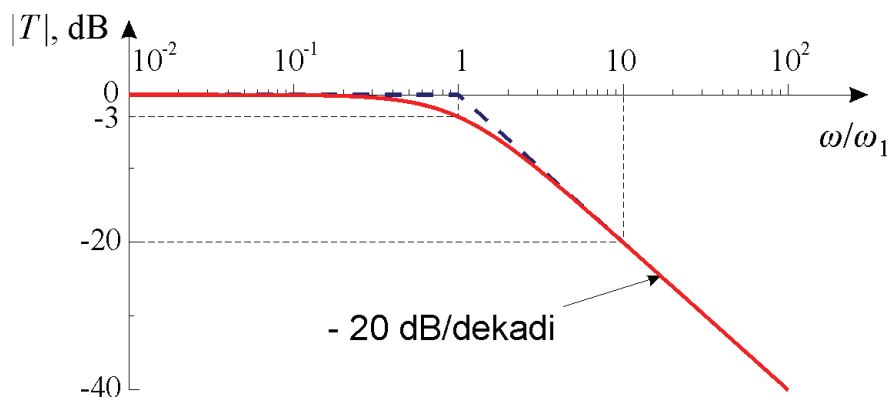
Crta se:

- ☐ amplituda - u decibelima,
- ☐ faza - u stupnjevima,
- ☐ frekvencija - u logaritamskom mjerilu.

Odabirom Bodeovog dijagrama frekvencijske karakteristike realnih pojačala mogu se dobro aproksimirati izlomljenim pravcima.

Frekvencijske karakteristike RC-mreže – Bodeov dijagram

niskopropusni filter

Amplituda prijenosne funkcije

$$|T| = \frac{1}{\sqrt{1 + (\omega / \omega_1)^2}}$$

$$|T| = -20 \log \sqrt{1 + (\omega / \omega_1)^2}, \text{ dB}$$

Faza prijenosne funkcije

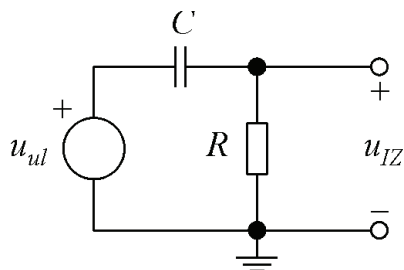
$$\phi = -\arctg (\omega / \omega_1)$$

za frekvenciju $\omega = \omega_1$

$$|Z_c(\omega_1)| = 1/(\omega_1 C) = R$$

$$\omega_g = \omega_1 = 1/(RC)$$

Frekvencijska karakteristika CR-mreže

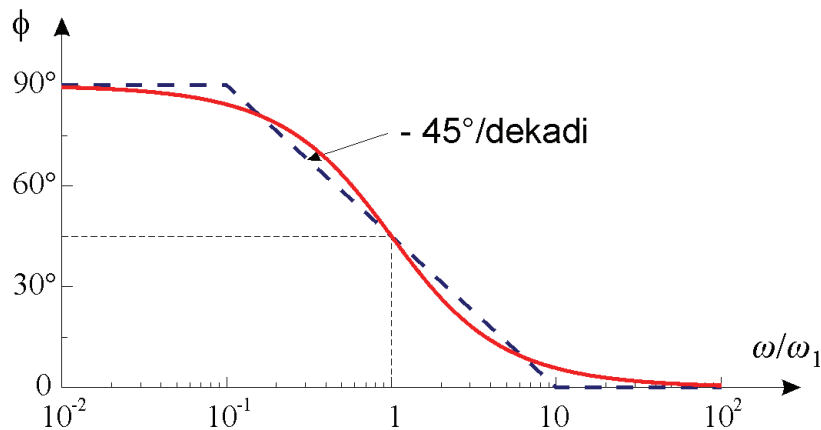
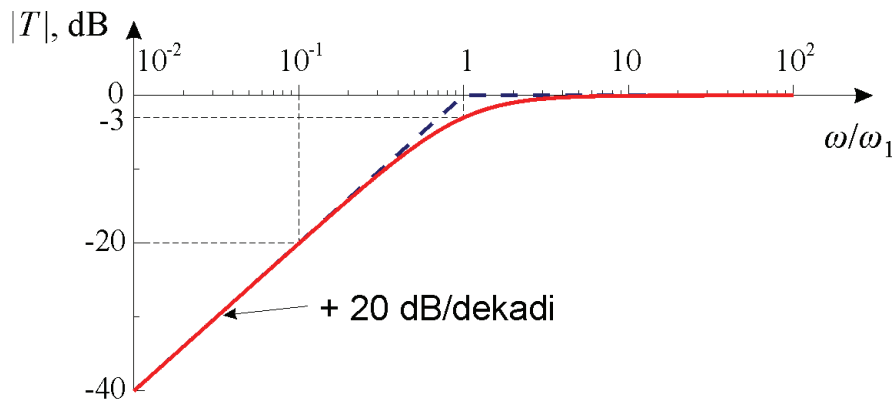
$$Z_C = 1/(j\omega C)$$

$$T = \frac{U_{iz}}{U_{ul}} = \frac{R}{R + \frac{1}{j\omega C}} = \frac{j\omega RC}{1 + j\omega RC} = \frac{j\omega/\omega_1}{1 + j\omega/\omega_1}$$

$$u_{ul} = U_{ulm} \sin \omega t$$

$$\omega_1 = 1/(RC)$$

Frekvencijske karakteristike CR-mreže – Bodeov dijagram

visokopropusni filter

Amplituda prijenosne funkcije

$$|T| = \frac{\omega / \omega_1}{\sqrt{1 + (\omega / \omega_1)^2}}$$

$$|T| = 20 \log(\omega / \omega_1) - 20 \log \sqrt{1 + (\omega / \omega_1)^2}, \text{ dB}$$

Faza prijenosne funkcije

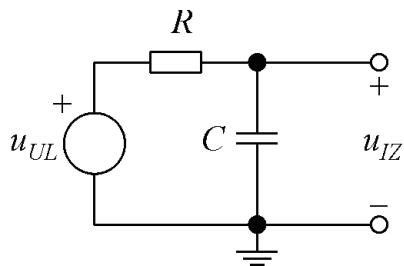
$$\phi = 90^\circ - \arctan(\omega / \omega_1)$$

za frekvenciju $\omega = \omega_1$

$$|Z_c(\omega_1)| = 1/(\omega_1 C) = R$$

$$\omega_d = \omega_1 = 1/(RC)$$

Odziv *RC*-mreže na skokovitu pobudu (1)

$$u_{UL}(t) = U_1 S(t)$$

Laplaceova transformacija

$$U_{ul}(s) = \frac{U_1}{s}$$

$$Z_C = 1/(s C)$$

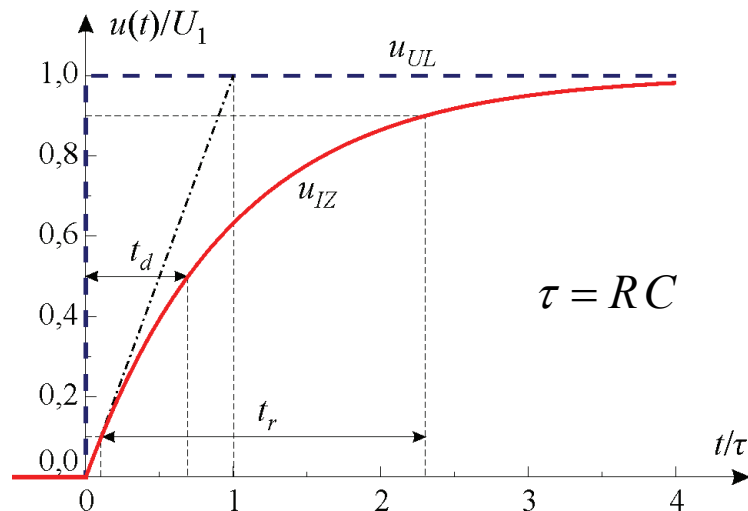
$$T(s) = \frac{U_{iz}(s)}{U_{ul}(s)} = \frac{\frac{1}{s C}}{R + \frac{1}{s C}} = \frac{1}{1 + s R C} = \frac{1}{1 + s \tau}$$

$$U_{iz}(s) = T(s)U_{ul}(s) = \frac{U_1}{s(1 + s \tau)}$$

inverzna Laplaceova transformacija

$$u_{IZ}(t) = U_1 [1 - \exp(-t / \tau)] S(t)$$

Odziv RC-mreže na skokovitu pobudu (2)

$$t = \tau \rightarrow u_{IZ} = 0,632 \cdot U_1$$

$$t = 5\tau \rightarrow u_{IZ} = 0,993 \cdot U_1$$

vrijeme porasta

$$u_{IZ} = 0,1U_1 \rightarrow t_{i0,1} = 0,1\tau$$

$$u_{IZ} = 0,9U_1 \rightarrow t_{i0,9} = 2,3\tau$$

$$t_r = t_{i0,9} - t_{i0,1} = 2,2\tau$$

vrijeme kašnjenja

$$u_{UL} = 0,5U_1 \rightarrow t_{u0,5} = 0$$

$$u_{IZ} = 0,5U_1 \rightarrow t_{i0,5} = 0,69\tau$$

$$t_d = t_{i0,5} - t_{u0,5} = 0,69\tau$$

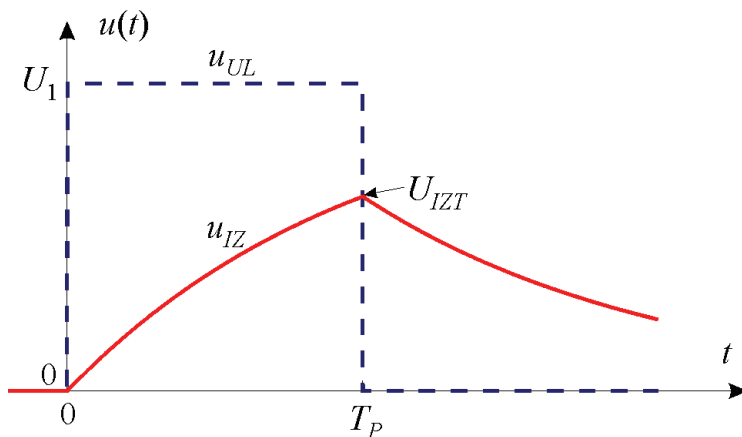
opći oblik napona na kapacitetu

$$u_{IZ}(t) = u_C(t) = U_{CP} + (U_{CK} - U_{CP})[1 - \exp(-t/\tau)]S(t)$$

$U_{CP} \rightarrow$ početni napon

$U_{CK} \rightarrow$ konačni napon

Odziv *RC*-mreže na pravokutni impuls (1)

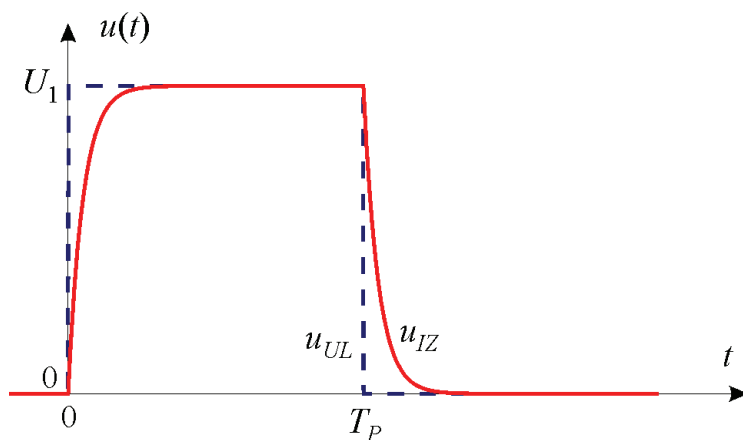

$$0 < t < T_P \quad u_{IZ}(t) = U_1 [1 - \exp(-t/\tau)]$$

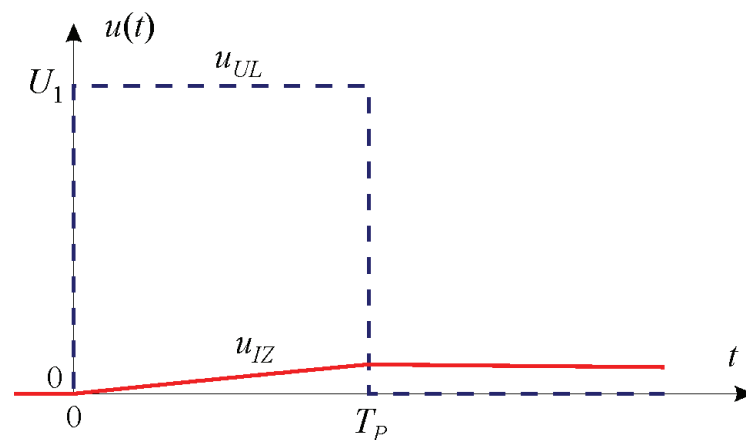
$$u_{IZ}(T_P) = U_1 [1 - \exp(-T_P/\tau)] = U_{IZT}$$

$$t > T_P \quad u_{IZ}(t) = U_{IZT} \exp[-(t - T_P)/\tau]$$

Odziv *RC*-mreže na pravokutni impuls (2)

$$\tau \ll T_P$$

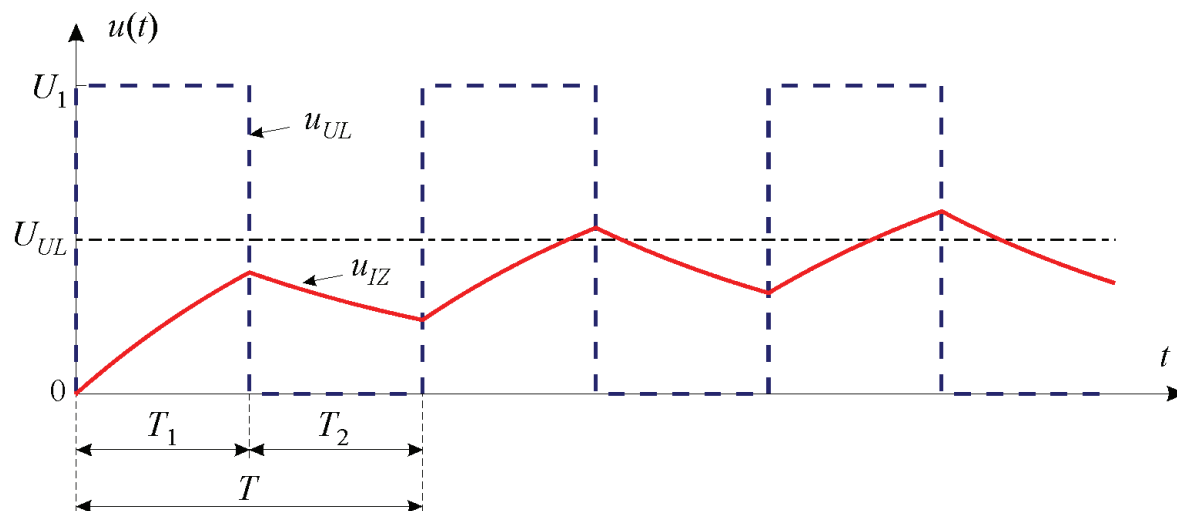
$$\tau \gg T_P$$

gornja granična frekvencija $\rightarrow \omega_g = 1/(RC) = 1/\tau$

za $\omega_g \gg 1/T_P \rightarrow$ veći dio spektra u području srednjih frekvencija – mala izobličenja

za $\omega_g \ll 1/T_P \rightarrow$ veći dio spektra u području visokih frekvencija – izobličenja

Odziv *RC*-mreže na pravokutni napon – prijelazna pojava

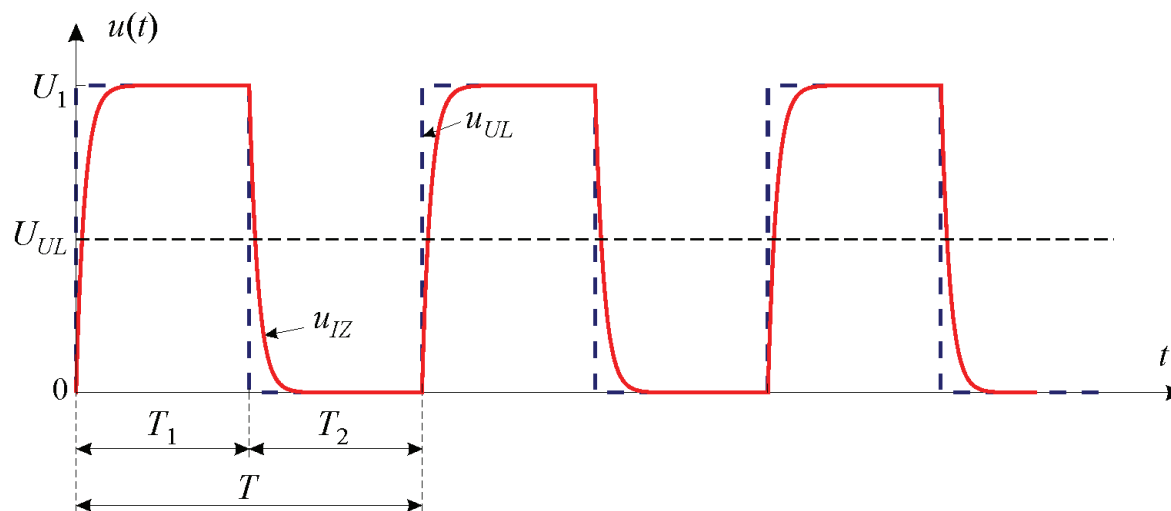
Primjer 1.4

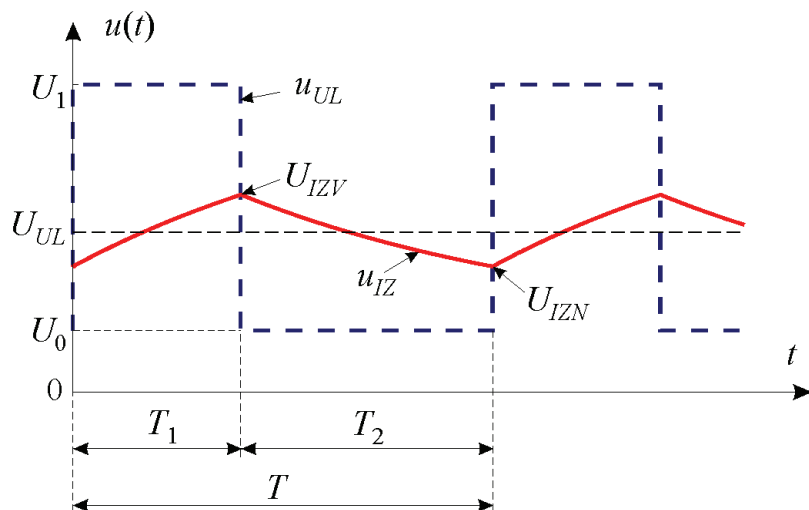
Na RC -mrežu s otporom $R = 1 \text{ k}\Omega$ i kapacitetom $C = 1 \text{ }\mu\text{F}$ priključen je ulazni simetrični pravokutni napon visoke razine $U_1 = 5 \text{ V}$ i frekvencije $f = 1 \text{ kHz}$. Istosmjerna komponenta ulaznog pravokutnog napona $U_{UL} = 2,5 \text{ V}$.
Odrediti valni oblik izlaznog napona mreže u prijelaznom stanju za prve dvije periode ulaznog napona.

Odziv *RC*-mreže na pravokutni napon – poseban slučaj

za $\tau \ll T$

Odziv RC-mreže na pravokutni napon – stacionarno stanje

$$U_{UL} = \frac{U_1 T_1 + U_0 T_2}{T}$$

$$0 < t < T_1$$

$$u_{IZ}(t) = U_{IZN} + (U_1 - U_{IZN}) [1 - \exp(-t/\tau)]$$

$$T_1 < t < T_1 + T_2$$

$$u_{IZ}(t) = U_{IZV} + (U_0 - U_{IZV}) \{1 - \exp[-(t - T_1)/\tau]\}$$

$$\begin{aligned} t = T_1 \quad U_{IZV} &= U_{IZN} + (U_1 - U_{IZN}) [1 - \exp(-T_1/\tau)] = \\ &= U_1 + (U_{IZN} - U_1) \exp(-T_1/\tau) \end{aligned}$$

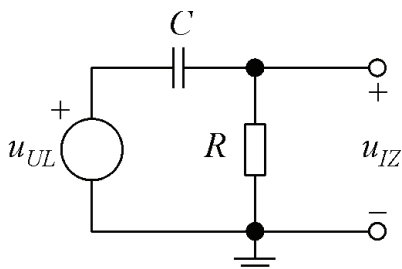
$$\begin{aligned} t = T_1 + T_2 \quad U_{IZN} &= U_{IZV} + (U_0 - U_{IZV}) [1 - \exp(-T_2/\tau)] = \\ &= U_0 + (U_{IZV} - U_0) \exp(-T_2/\tau) \end{aligned}$$

Primjer 1.5

Na RC -mrežu vremenske konstante $\tau = 2,5$ ms priključen je ulazni pravokutni napon s visokom razinom $U_1 = 5$ V, niskom razinom $U_0 = 1$ V, trajanjem visoke razine $T_1 = 1$ ms i trajanjem niske razine $T_2 = 1,5$ ms. Izračunati istosmjernu komponentu i vršne vrijednosti izlaznog napona u stacionarnom stanju.

Odziv *CR*-mreže na skokovitu pobudu (1)

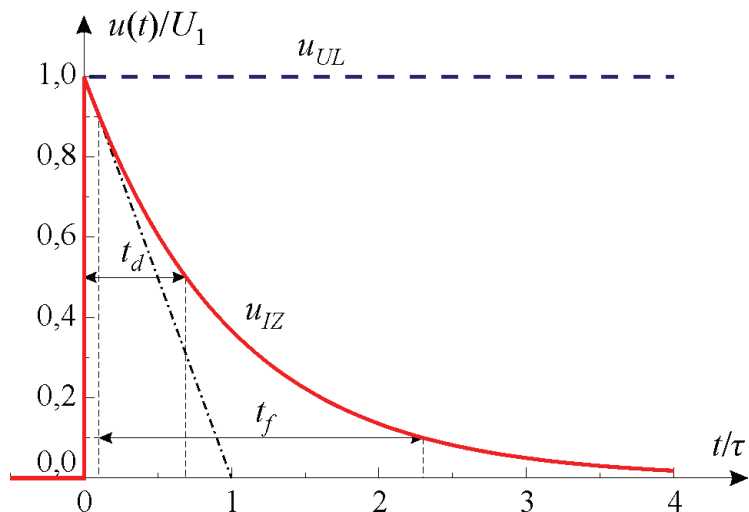

$$u_{IZ} = u_R = u_{UL} - u_C$$

$$u_C(t) = U_1 [1 - \exp(-t/\tau)]S(t)$$

$$u_{IZ}(t) = U_1 \exp(-t/\tau)S(t)$$

Odziv CR-mreže na skokovitu pobudu (2)

$$t = \tau \rightarrow u_{IZ} = 0,368 \cdot U_1 \quad \tau = RC$$

$$t = 5\tau \rightarrow u_{IZ} = 0,007 \cdot U_1$$

vrijeme pada

$$u_{IZ} = 0,9U_1 \rightarrow t_{i0,9} = 0,1\tau$$

$$u_{IZ} = 0,1U_1 \rightarrow t_{i0,1} = 2,3\tau$$

$$t_f = t_{i0,1} - t_{i0,9} = 2,2\tau$$

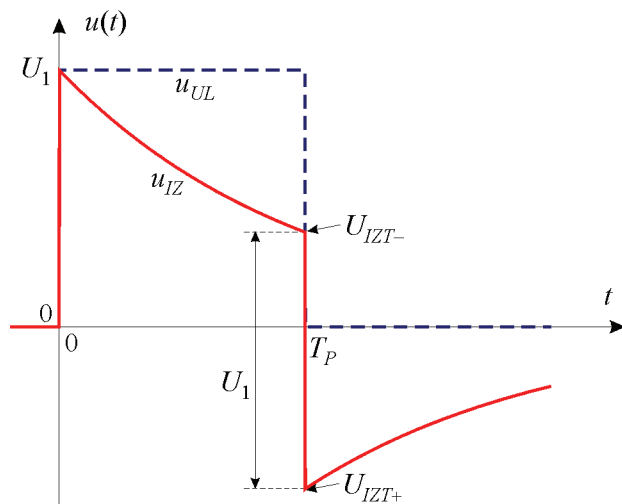
vrijeme kašnjenja

$$u_{UL} = 0,5U_1 \rightarrow t_{u0,5} = 0$$

$$u_{IZ} = 0,5U_1 \rightarrow t_{i0,5} = 0,69\tau$$

$$t_d = t_{i0,5} - t_{u0,5} = 0,69\tau$$

Odziv CR-mreže na pravokutni impuls (1)

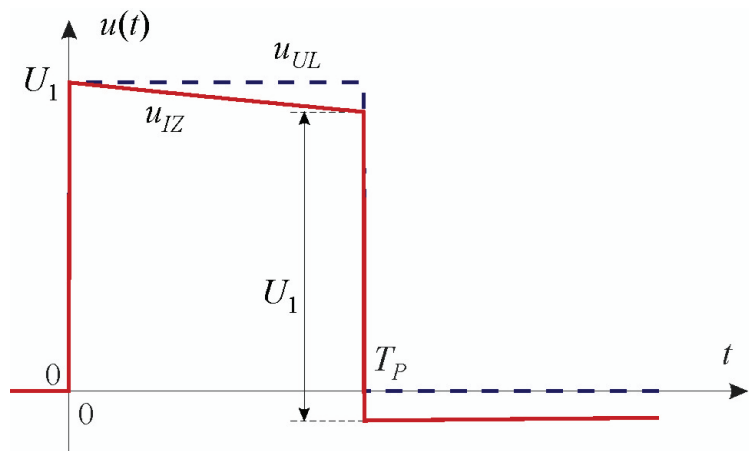
$$0 < t < T_P \quad u_{IZ}(t) = U_1 \exp(-t/\tau)$$

$$u_{IZ}(T_{P-}) = U_1 \exp(-T_P/\tau) = U_{IZT-}$$

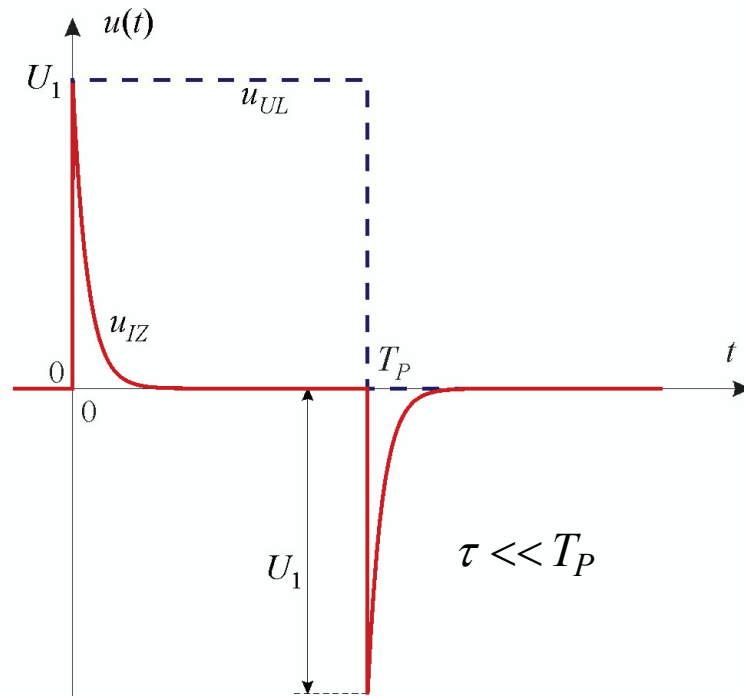
$$u_{IZ}(T_{P+}) = U_{IZT-} - U_1 = U_{IZT+}$$

$$t > T_P \quad u_{IZ}(t) = U_{IZT+} \exp[-(t - T_P)/\tau]$$

Odziv CR-mreže na pravokutni impuls (2)

$$\tau \gg T_P$$

$$\tau \ll T_P$$

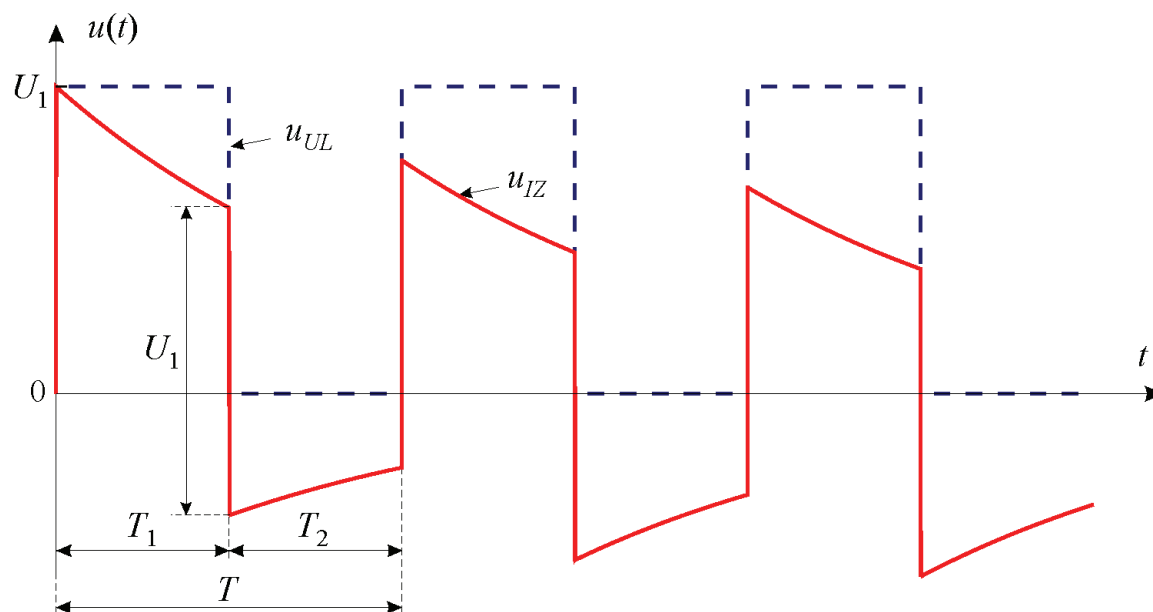
donja granična frekvencija $\rightarrow \omega_d = 1/(RC) = 1/\tau$

za $\omega_d \ll 1/T_P \rightarrow$ veći dio spektra u području srednjih frekvencija – mala izobličenja

za $\omega_d \ll 1/T_P \rightarrow$ veći dio spektra u području niskih frekvencija – izobličenja

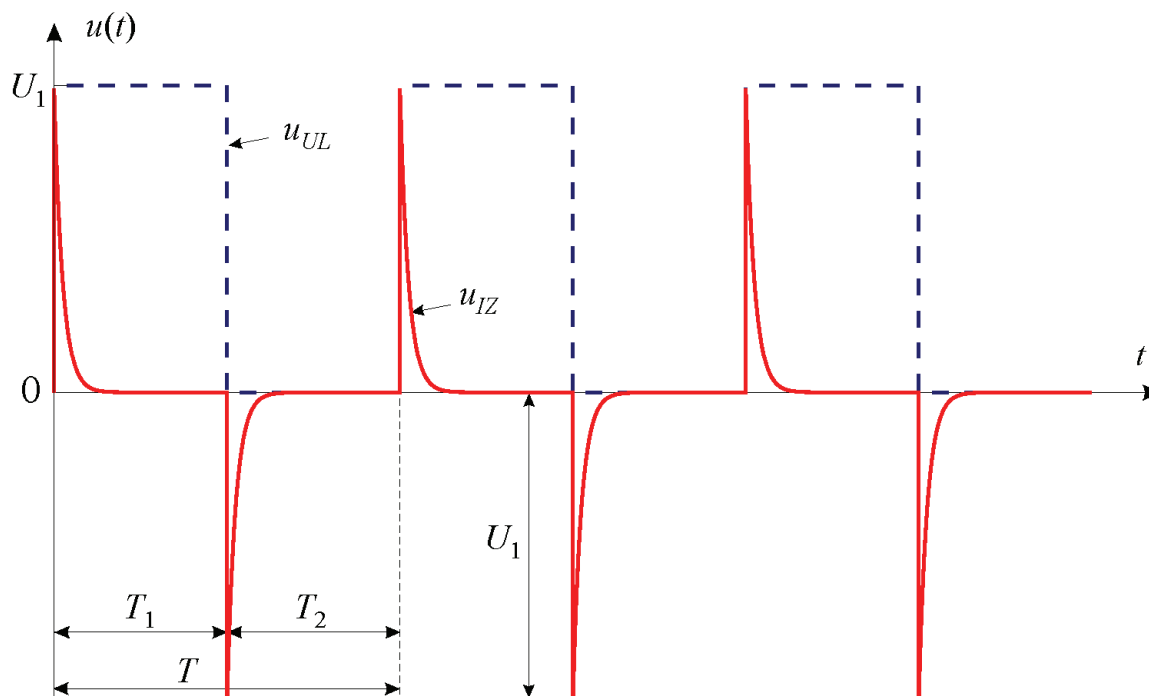

Odziv **CR**-mreže na pravokutni napon – prijelazna pojava

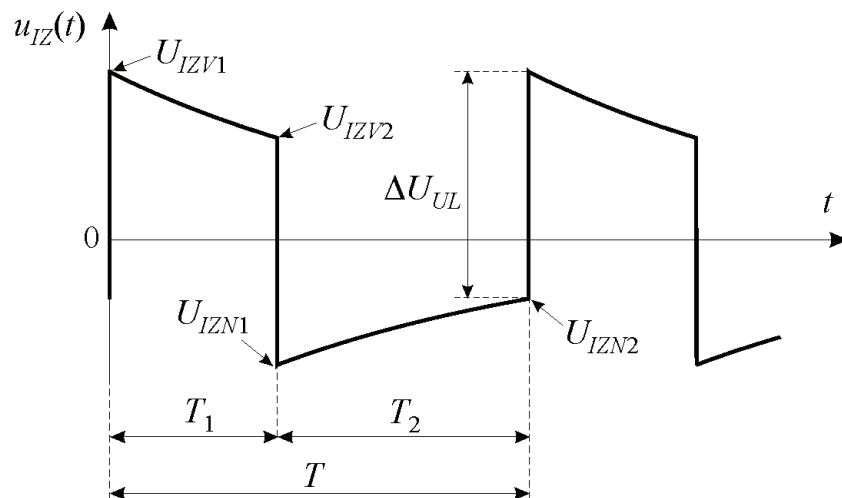

Odziv **CR**-mreže na pravokutni napon – poseban slučaj

za $\tau \ll T$

Odziv CR-mreže na pravokutni napon – stacionarno stanje

$$U_{IZV2} = U_{IZV1} \exp(-T_1 / \tau)$$

$$U_{IZN2} = U_{IZN1} \exp(-T_2 / \tau)$$

$$U_{IZV1} - U_{IZN2} = \Delta U_{UL}$$

$$U_{IZV2} - U_{IZN1} = \Delta U_{UL}$$

Primjer 1.6

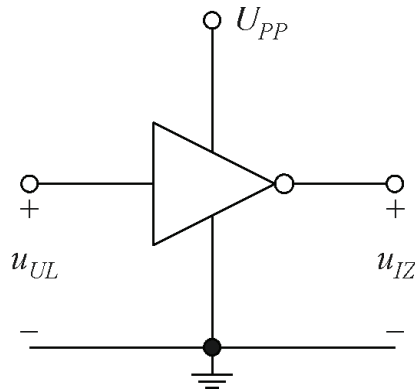

Na CR -mrežu vremenske konstante $\tau = 2 \text{ ms}$ priključen je ulazni simetrični pravokutni napon frekvencije $f = 500 \text{ Hz}$ s visokom razinom $U_1 = 5 \text{ V}$ i niskom razinom $U_0 = 0$. Izračunati rubne vrijednosti izlaznog napona u stacionarnom stanju.

Invertor

Invertor

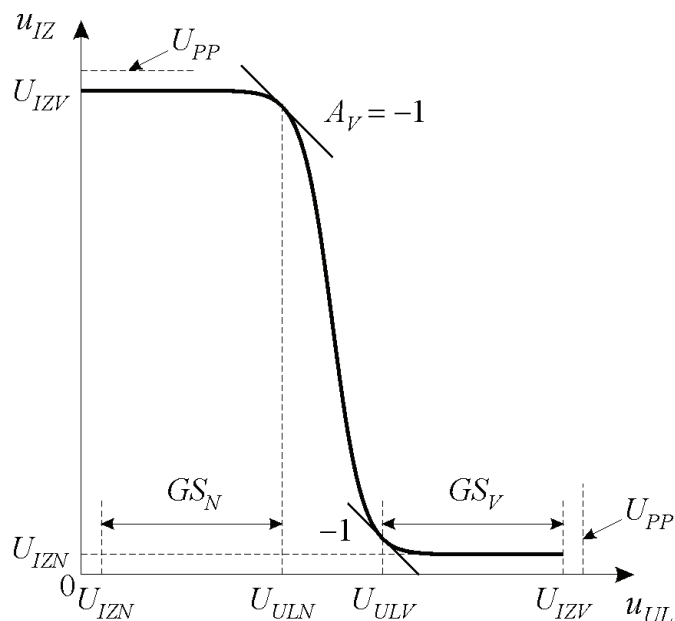
logička funkcija – invertiranje signala

u_{UL} i u_{IZ} - digitalni signali

visoka razina napona – logička 1
niska razina napona – logička 0

Prijenosna karakteristika invertora – granice smetnji

primjena invertora – u područjima
zasićenja izlaznog napona

niska razina napona – U_{IZN}

niska razina napona – U_{IZV}

početak promjene izlaznog napona –

$$A_V = \partial u_{IZ} / \partial u_{UL} = -1$$

dozvoljena smetnja – $u_{UL} < U_{ULN}$

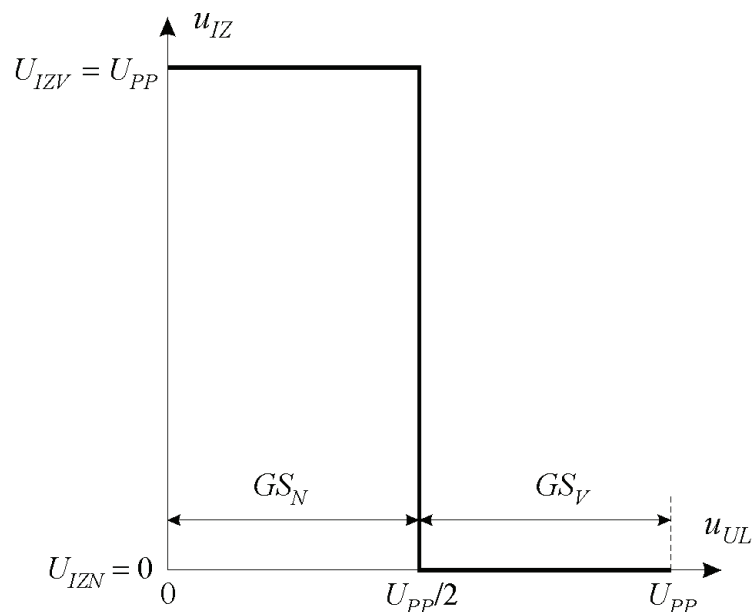
$$u_{UL} > U_{ULV}$$

granice smetnji

❑ za nisku razinu ulaznog napona – $GS_N = U_{ULN} - U_{IZN}$

❑ za visoku razinu ulaznog napona – $GS_V = U_{IZV} - U_{ULV}$

Prijenosna karakteristika idealnog invertora

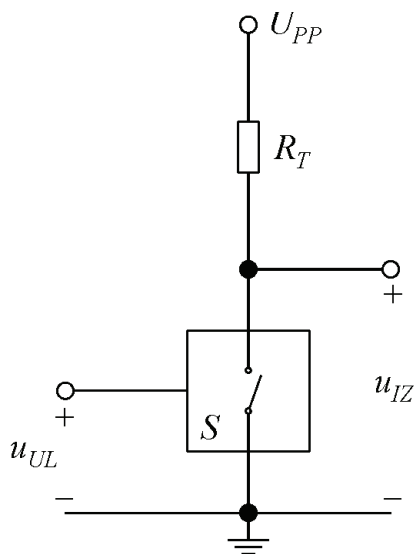
$$U_{IZV} = U_{PP}$$

$$U_{IZN} = 0 \text{ V}$$

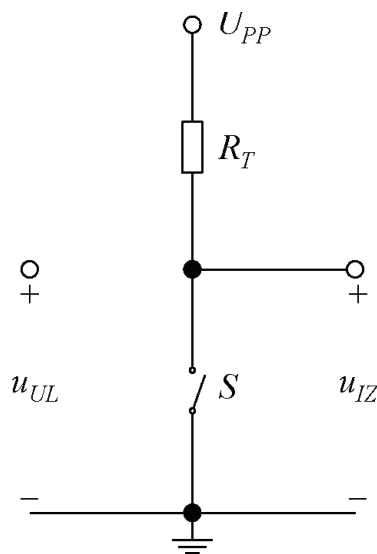
$$U_{ULN} = U_{ULV} = U_{PP} / 2$$

$$GS_N = GS_V = U_{PP} / 2$$

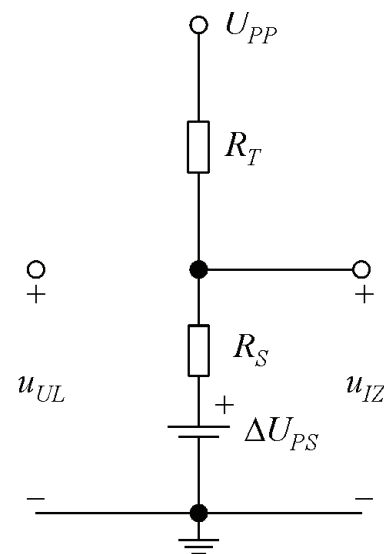
Invertor s naponski upravljanim sklopkom

shema

model za ulazni
napon logičke 0

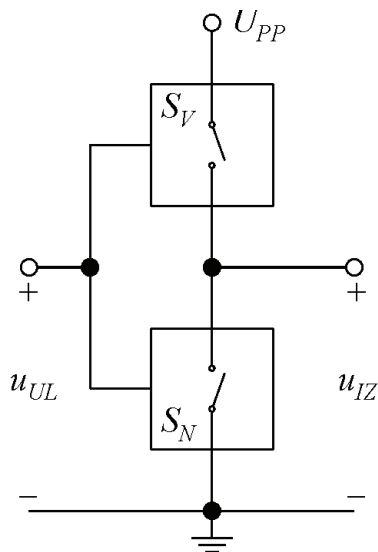
model za ulazni
napon logičke 1

za ulazni napon logičke 0 $\rightarrow u_{IZ} = U_{PP} = U_{IZV}$

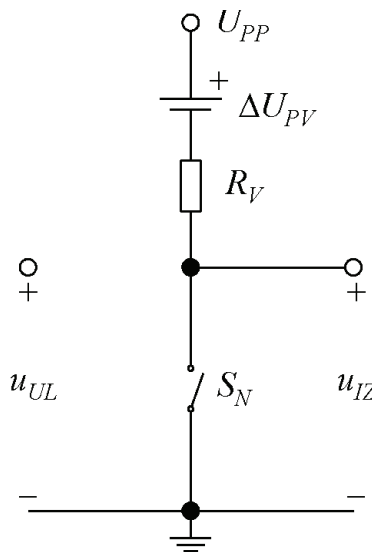
za ulazni napon logičke 1 $\rightarrow u_{IZ} = \frac{R_S}{R_T + R_S} (U_{PP} - \Delta U_{PS}) + \Delta U_{PS} = U_{IZN}$

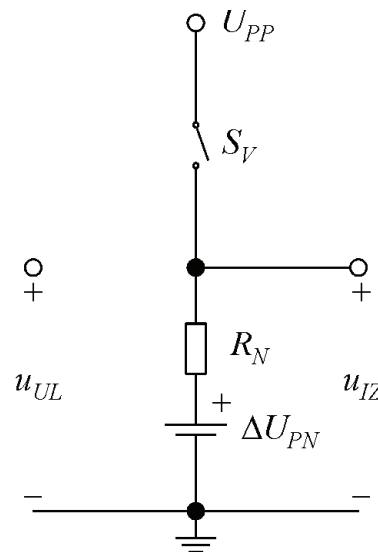
Invertor s komplementarnim sklopkama

shema

model za ulazni
napon logičke 0

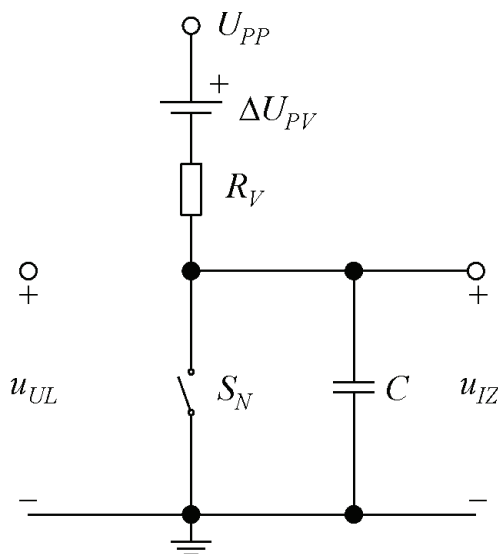

model za ulazni
napon logičke 1

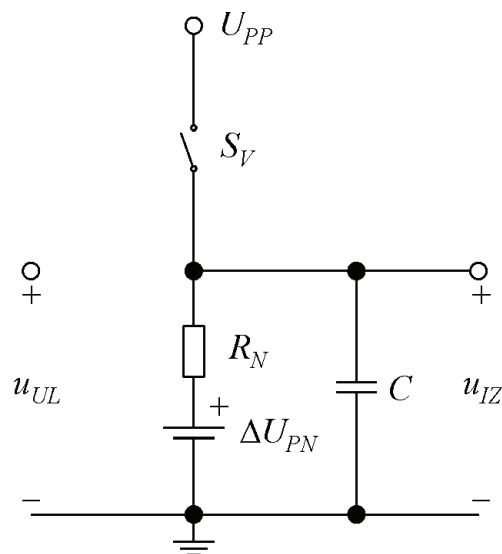
za ulazni napon logičke 0 $\rightarrow u_{IZ} = U_{PP} - \Delta U_{PV} = U_{IZV}$

za ulazni napon logičke 1 $\rightarrow u_{IZ} = \Delta U_{PN} = U_{IZN}$

Model invertora s kapacitivnim opterećenjem

za ulazni napon logičke 0

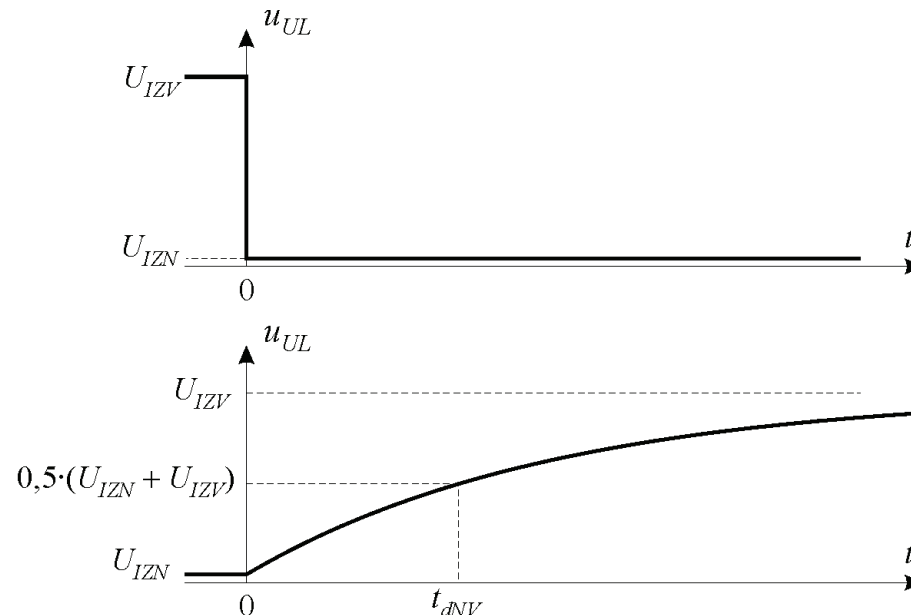
za ulazni napon logičke 1

- ❑ Prijelaz iz niske u visoku razinu – kapacitet C nabija se preko R_V
- ❑ Prijelaz iz visoke u nisku razinu – kapacitet C izbija se preko R_N

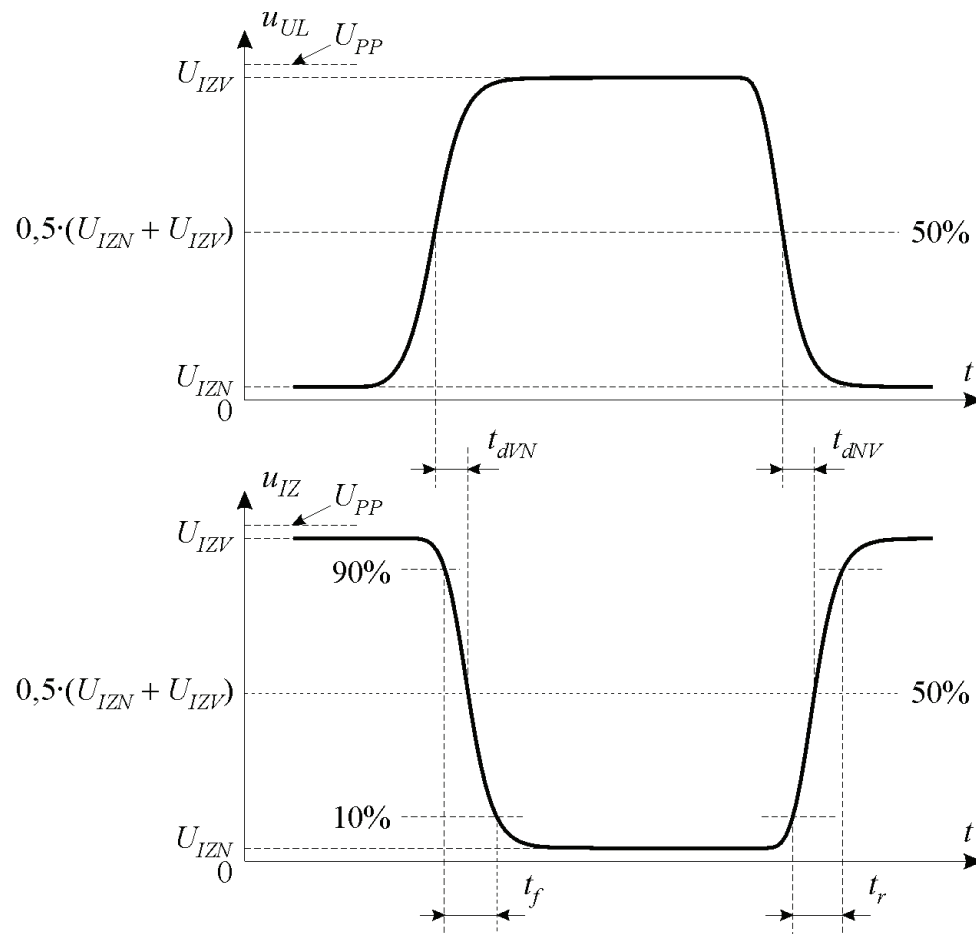
Primjer 1.7

Invertor, spojen na napon napajanja $U_{PP} = 2,5 \text{ V}$, kapacitivno je opterećen s $C = 10 \text{ fF}$. Naponi pomaka visoke i niske razine invertora su $\Delta U_{PV} = \Delta U_{PN} = 0,1 \text{ V}$, a nadomjesni otpori uključenih sklopki $R_V = R_N = 1 \text{ k}\Omega$. Ulazni napon invertora skokovito se mijenja s visoke u nisku razinu. Izračunati vrijeme kašnjenja izlaznog napona invertora.

Rješenje:

Vremena kašnjenja, porasta i pada realnog invertora

$$t_d = \frac{t_{dVN} + t_{dNV}}{2}$$